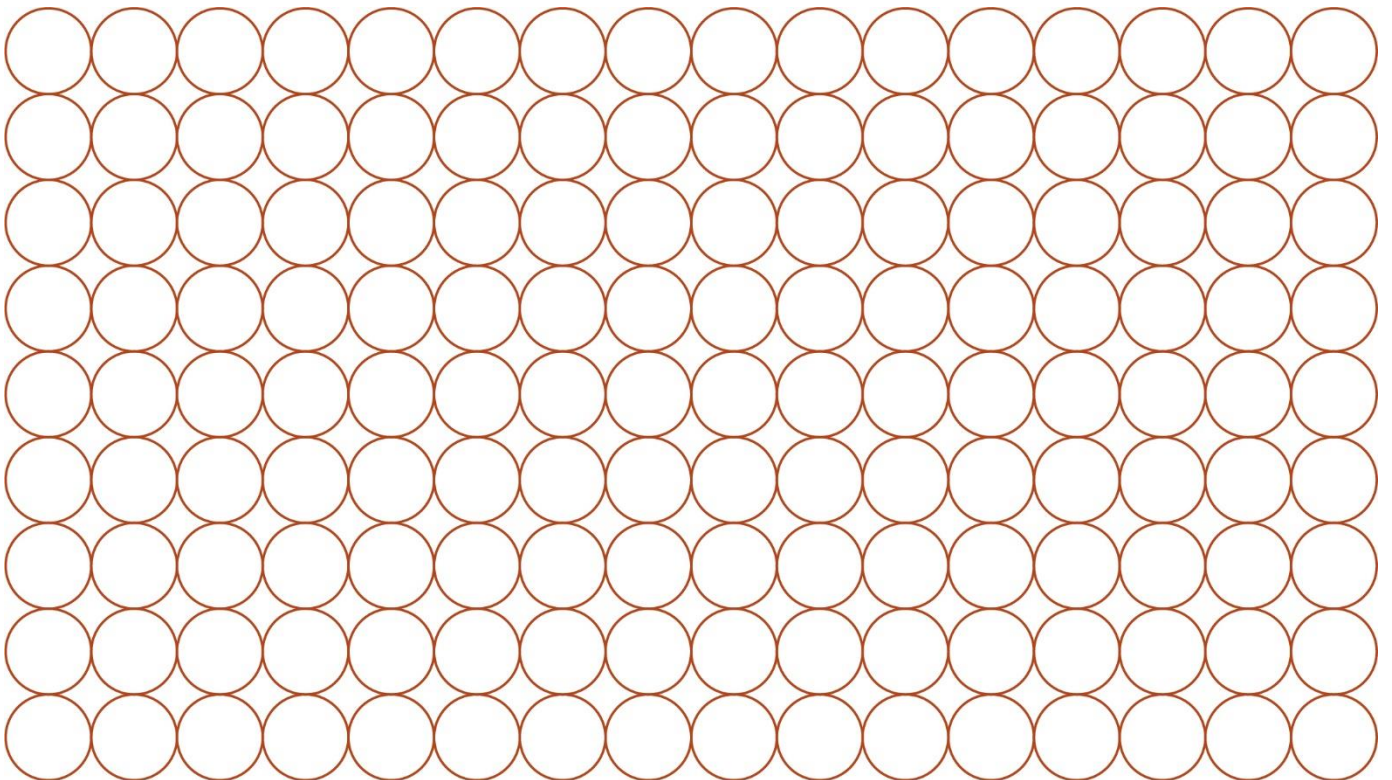

Kommentarmaterial till kursplanen i samhälls- orienterande ämnen

Anpassade grundskolan

Publikationen finns att ladda ner som kostnadsfri
PDF från Skolverkets webbplats:

www.skolverket.se/publikationer

ISBN: 978-91-7559-594-8

Skolverket, Stockholm 2023

Innehåll

Inledning	4
Kommentarer till kursplanens syfte.....	5
Kursplanens långsiktiga mål	9
Kommentarer till kursplanens centrala innehåll	10
Innehållet i samhällsorienterande ämnen	10
Att leva tillsammans	11
Att leva i närområdet/Att leva i Sverige.....	13
Att leva i världen	18
Att undersöka verkligheten/Metoder och verktyg.....	26
Kommentarer till kursplanens bedömnings- och betygskriterier	29
Bedömnings- och betygskriterierna i samhällsorienterande ämnen	30

Inledning

Till varje kursplan finns ett kommentarmaterial. Det riktar sig till lärare, rektorer och andra som är verksamma inom skolväsendet. Avsikten med materialet är att ge en bredare och djupare förståelse för de urval och ställningstaganden som ligger bakom texten i kursplanen. Materialet beskriver också hur det centrala innehållet utvecklas över årskurserna och vad lärare kan fokusera på när de gör bedömningar utifrån kriterierna för bedömning av godtagbara kunskaper och betygskriterierna.

Formuleringar som är hämtade direkt från kursplanen är genomgående kursiverade i texten.

Kommentarer till kursplanens syfte

Syftestexten riktar sig till läraren och beskriver de övergripande målsättningar som ska gälla för undervisningen i det aktuella ämnet. Syftet är därför en viktig del när lärare planerar och genomför undervisningen. Syftestexten avslutas med ett antal långsiktiga mål som avgränsar de delar av syftet som ligger till grund för bedömnings- och betygskriterierna.

Att skapa delaktighet

Att elever upplever delaktighet är avgörande för lärandet, utvecklingen och deras möjligheter att vara aktiva medborgare. Erfarenheter visar att elever i anpassade grundskolan riskerar att möta olika hinder för delaktighet i skolan och samhället i stort.¹ Undervisningen i anpassade grundskolan har därför en viktig uppgift i att ge eleverna förutsättningar att vara delaktiga i gemensamt lärande, olika undervisningssituationer, kamratgemenskapen samt i vardagens aktiviteter och samhällslivet.

Eleverna behöver olika mycket stöd. För att skapa förutsättningar för elevernas delaktighet måste stödet anpassas så att vuxnas omsorg inte inkräktar på elevernas autonomi och begränsar deras aktiva deltagande i undervisningen. För att kunna delta i undervisningen och få möjligheter att utvecklas mot skolans mål behöver eleverna också en miljö där omgivningen anpassar redskapen och kommunikationen efter elevernas förutsättningar.

Det finns flera aspekter av delaktighet som är viktiga i undervisningen. Ett par av dessa handlar om att eleverna ska få uppleva engagemang och utveckla autonomi. Även elevernas språkutveckling är central. Syftestexten i samhällsorienterande ämnen lyfter fram hur undervisningen i ämnet ska bidra till att utveckla dessa aspekter av delaktighet.

Kursplanens formulering om nyfikenhet på och intresse för människan, samhället och omvärlden i dag och i det förflutna har koppling till aspekten engagemang. Att utveckla tilltro till den egna förmågan att vara en aktiv och ansvarstagande medborgare i ett samhälle som är präglad av mångfald har koppling till aspekten autonomi. Den språkliga aspekten handlar i samhällsorienterande ämnen om att utveckla de samhällsorienterande ämnenas språk och begreppsapparat.

Avsnitten nedan följer syftestextens disposition, och de olika aspekterna av delaktighet kommenteras närmare i sitt sammanhang.

¹ Se exempelvis Myndigheten för delaktighet. (2020). *Begränsade livsval – situationen för personer med intellektuell funktionsnedsättning*.

Nyfikenhet, intresse och att ställa frågor

Syftestexten betonar i det första stycket elevernas eget engagemang i form av *nyfikenhet på och intresse för människan, samhället och omvärlden i dag och i det förflutna*. Det handlar om att ta till vara elevernas inneboende vilja att veta mer om den värld och det samhälle de lever i och samtidigt uppmuntra dem att vidga och fördjupa sin förståelse för omvärlden. Därför anger syftestexten också att *eleverna ska ges möjligheter att ställa frågor om individ och samhälle, etik och moral samt levnadsvillkor under olika tider och på olika platser utifrån egna upplevelser och aktuella händelser*.

Ord, begrepp och andra uttrycksformer

En förutsättning för elevernas delaktighet både i undervisningen och i samhället är att de har tillgång till de samhällsorienterande ämnens språk och begreppsapparat. I syftestexten betonas därför att eleverna ska *ges möjligheter att använda ord, begrepp och andra uttrycksformer från det samhällsorienterande området*. Att kunna förstå och uttrycka sig med ämnens begrepp och andra uttrycksformer är betydelsefullt för att kunna ställa frågor och fördjupa lärandet. Det samhällsorienterande områdets begrepp ger också eleverna förutsättningar att ta till sig samhällsviktig information i vardagen, och de berikar elevernas allmänna ordförråd och gör det lättare att kommunicera med andra.

Kunskaper inom det samhällsorienterande området

I de samhällsorienterande ämnena ingår geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap. Syftestexten anger att eleverna ska *ges möjligheter att utveckla kunskaper om olika samhällsförhållanden, demokrati och mänskliga rättigheter, religion och livsåskådning samt om geografiska och historiska förhållanden*.

Det är en övergripande beskrivning av de samhällsorienterande ämnens mångfacetterade kunskapsområden. Sådana kunskaper har en frigörande kraft. I takt med att eleverna vidgar och fördjupar sin bildning och sin förståelse för samhället, människan och naturen på olika platser och under olika tider ökar deras delaktighet och förmåga att agera självständigt såväl i skolan som i vardagen och samhällslivet. I syftestexten uttrycks detta genom formuleringen *på så sätt ska eleverna ges förutsättningar att utveckla tilltro till sin förmåga att vara aktiva och ansvarstagande medborgare i ett samhälle som är präglad av mångfald*. Detta syfte ligger också bakom kursplanens tyngdpunkter och urvalet av innehåll. Kursplanen lyfter särskilt fram sådana kunskaper från de olika ämnena som har stor betydelse för elevernas utveckling till självständiga och aktiva medborgare.

Kunskaper om *olika samhällsförhållanden, demokrati och mänskliga rättigheter* är viktiga förutsättningar för att eleverna ska kunna delta i samhällslivet och vara med och påverka samhällsutvecklingen. De ger en grund för att kritiskt granska

information och åsikter, liksom för att kunna bilda sig egna uppfattningar i samhällsfrågor och argumentera för dem. Genom exempelvis diskussioner i klassrummet kan eleverna ges möjlighet att öva på att möta och bemöta olika uppfattningar.

Kunskaper om *religion och livsåskådning* kan bidra till elevernas omvärldsförståelse och till deras personliga utveckling. Förståelsen för sitt eget och andra människors sätt att tänka och leva utvecklas genom att eleverna fördjupar sina kunskaper om religioner och andra livsåskådningar och om samspelet mellan religion och samhälle. Förståelsen av omvärlden och den personliga utvecklingen främjas också av att eleverna får möjlighet att reflektera kring etik och livsfrågor.

Kunskaper om *geografiska förhållanden* tar fasta på människors upptäckarglädje och naturliga nyfikenhet på sin omvärld. Geografiska studier utvecklar elevernas geografiska referensram och deras förståelse av samspel mellan människa, samhälle och natur i olika delar av världen. Eleverna behöver dessa kunskaper för att kunna sätta sig själva i relation till omvärlden och för att kunna bidra till att främja hållbar utveckling.

Kunskaper om *historiska förhållanden* är viktiga för att utveckla elevernas historiemedvetande. I undervisningen utvecklas elevernas förmåga att reflektera över vilka vi är, varifrån vi kommer, vilka möjligheter vi har och vart vi är på väg. Människor styrs och påverkas av händelser och skeenden i det förflutna, men människor har också en förmåga att aktivt förändra sin tillvaro. Historia är en pågående process som vi själva berörs av och deltar i. Genom ett sådant synsätt blir eleverna själva en del av historien; ämnet begränsas inte till att handla bara om andra människor för länge sedan.

Jämföra och reflektera

Syftestexten betonar vikten av att undervisningen ska ge eleverna *möjligheter att jämföra och reflektera över människors livsfrågor och förhållanden i samhället under olika tider och på olika platser*. Att jämföra handlar om att lära sig identifiera vad som förenar och vad som skiljer sig åt. Undervisningen kan också ge eleverna möjligheter att reflektera över orsaker till och konsekvenser av sådana likheter och skillnader. På så sätt fördjupas deras förståelse för ämnesinnehållet och de får erfarenheter av att tänka kritiskt och analytiskt. Reflektionen ger också eleverna tillfälle att relatera ämnena till sina egna erfarenheter, tankar och värderingar.

En aspekt av att jämföra och reflektera är att eleverna ges *möjligheter att uttrycka och pröva tankar och åsikter om samhällsfrågor och vår tids och framtidens globala utmaningar* och därigenom ges *förutsättningar att utveckla en personlig livshållning och förståelse av omvärlden*. En stor del av ämnenas innehåll handlar om aktuella intressekonflikter och globala utmaningar med ekologiska, sociala och ekonomiska dimensioner. På så sätt lever de samhällsorienterande ämnena

mitt i den pågående samhällsdebatten. I det sammanhanget är det viktigt att utbytet av information och åsikter om olika samhällsfrågor även inkluderar eleverna själva. Undervisningen behöver stödja eleverna i att underbygga tolkningar och åsikter med argument som grundas på både fakta och värderingar. Genom exempelvis diskussioner i klassrummet kan eleverna ges möjlighet att öva på att möta och bemöta olika uppfattningar.

Metoder och verktyg

I det sista stycket i syftestexten anges att undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar *kunskaper i att använda metoder och verktyg från det samhällsorienterande området för att söka och värdera information om samhället och omvärlden*. Det handlar om metoder och verktyg som till exempel textläsning, samtal, kartor, fältstudier och källkritik. Sådana metoder och verktyg är viktiga för studiet av samhällsorienterande ämnen, men att behärska dem är också viktigt för elevernas möjligheter att bli delaktiga i samhället och självständigt utveckla nya kunskaper i livet utanför skolan i dag och i framtiden. Ett centralt syfte med undervisningen är därför att eleverna ska få *förutsättningar för ett livslångt lärande utifrån ett kritiskt förhållningssätt*.

Kursplanens långsiktiga mål

Kursplanens syftestext avslutas med ett antal långsiktiga mål. Dessa är avgränsade till de delar av syftet som ligger till grund för bedömnings- och betygskriterierna. De långsiktiga målen innehåller inte sådant som elevernas socioemotionella utveckling, värderingar, beteenden eller intresse för ämnet. Dessa områden är viktiga när lärarna planerar, genomför och utvärderar sin egen undervisning, men ska inte vara underlag för bedömning och betygssättning.

De långsiktiga målen i samhällsorienterande ämnen är

- *kunskaper om samhällsförhållanden, demokrati och mänskliga rättigheter, religion och livsåskådning samt om geografiska och historiska förhållanden,*
- *förmåga att jämföra och reflektera över människors livsfrågor samt förhållanden i samhället under olika tider och på olika platser, och*
- *förmåga att använda det samhällsorienterande områdets metoder och verktyg.*

Kommentarer till kursplanens centrala innehåll

Det centrala innehållet i kursplanen anger vilket obligatoriskt innehåll som ska behandlas i undervisningen. Det är uppdelat i kunskapsområden som i sin tur består av ett antal innehållspunkter. Dessa ska uppfattas som byggstenar som kan kombineras på olika sätt och väga olika tungt i undervisningen. I planeringen kan de enskilda punkterna i det centrala innehållet kräva olika mycket utrymme i undervisningen, beroende på vad de omfattar och på elevgruppens behov och förutsättningar. Kunskapsområdena bör alltså inte ses som separata arbetsområden för undervisningen, utan kan kombineras på de sätt som läraren bedömer som mest lämpligt för att uppnå syftet med undervisningen för elevgruppen.

Exempel i innehållet

I det centrala innehållet förekommer vissa exempel. De förtydligar innehållets inriktning, men är inte uttryck för att de bör prioriteras framför andra alternativ. Till exempel anges i årskurserna 1–3 att eleverna ska möta innehållet *skildringar av människors levnadsvillkor förr i tiden, till exempel i barnlitteratur, sånger och filmer*. Det innebär att skildringar av människors levnadsvillkor förr i tiden är obligatoriskt innehåll under årskurserna 1–3, men undervisningen kan lika gärna ta upp historiska skildringar i spel eller minnen berättade av människor som lever nu för att ge kunskaper om människors levnadsvillkor.

Innehållet i samhällsorienterande ämnen

Texten som följer kommenterar det centrala innehållet med utgångspunkt i de fyra ämnesövergripande kunskapsområdena ”Att leva tillsammans”, ”Att leva i närområdet/Att leva i Sverige”, ”Att leva i världen” och ”Att undersöka verkligheten/Metoder och verktyg”. På så sätt drar innehållet för SO inga skarpa gränser mellan de samhällsorienterande ämnena.

Innehållet i de tre första kunskapsområdena ger en möjlighet att gå från det lilla och lokala, till det stora och globala. Det elevnära behöver inte alltid vara det som ligger nära i tid och rum, utan det kan lika gärna vara frågor om händelser och företeelser som ligger långt bort rumsligt och tidsmässigt, men som anknyter till elevernas erfarenhet. Genom att hänvisa till det elevnära kan undervisningen bygga vidare på elevernas förståelse.

Det fjärde kunskapsområdet ”Att undersöka verkligheten/Metoder och verktyg” handlar om de specifika redskap som eleverna behöver för att tillägna sig och utveckla sina kunskaper i samhällsorienterande ämnen. Kunskapsområdet ska betraktas som de tre första områdenas verktygslåda. Det ska alltså inte studeras separat, utan integreras med de övriga kunskapsområdena.

I materialet kommenteras det centrala innehållet för olika stadier parallellt. Därigenom kan både progression och den röda tråden mellan stadierna synliggöras. En grundtanke bakom progressionen i innehållet är att både bredden och komplexiteten ökar ju äldre eleverna blir. Det finns också en tydlig tanke genom kursplanen att vissa liknande studieobjekt ska återkomma i olika stadier, med olika omfattning och abstraktionsgrad.

Att leva tillsammans

Kunskapsområdet ”Att leva tillsammans” beskriver ett innehåll som ligger nära elevernas egna erfarenheter. Det berör förutsättningar och villkor för umgänget med andra människor i familjen, skolan och samhället. Elevernas tankar och de nära relationerna står i fokus.

Migration

I det mångkulturella samhället är förståelse för migration av stor betydelse. Därför rymmer kursplanen i årskurserna 1–3 innehållspunkten *migration inom ett land och mellan länder*. Det här innehållet kan bidra till att öka elevernas förståelse för varför människor flyttar från andra länder till Sverige. Elevernas egna och andras erfarenheter av att flytta, kan bli en ingång till vidare studier om migration och identitet i de högre årskurserna.

Livet förr i tiden

I årskurserna 1–3 finns innehållet *skildringar av människors levnadsvillkor förr i tiden, till exempel i barnlitteratur, sånger och filmer*. Det låter eleverna komma i kontakt med beskrivningar av människors levnadsvillkor under olika tider. Det öppnar för jämförelser mellan elevernas egen tid och den tid som har varit. Detta innehåll kan bidra till att utveckla elevernas historiemedvetande, det vill säga deras upplevelser av sammanhang mellan det förflutna, nutiden och framtiden.

Levnadsvillkor är en lång historisk linje som löper som en röd tråd genom kursplanen. Genom att eleverna får inblick i människors levnadsvillkor förr kan undervisningen hjälpa dem att utveckla historisk empati. Det innebär en insikt om att människors sätt att tänka och handla färgas av värderingar och villkor i deras samtid.

Moraliska frågor och livsfrågor

I alla stadier ska eleverna få möta ett innehåll som handlar om *moraliska frågor och livsfrågor*. Moraliska frågor och livsfrågor har under lång tid haft en given plats i undervisningen i samhällsorienterande ämnen. Att eleverna ges tillfälle att reflektera över och samtala om frågor som saknar givna svar kan bidra till deras personliga utveckling.

I årskurserna 1–3 möter eleverna innehållet *moraliska frågor och livsfrågor med betydelse för eleven, till exempel kamratskap, könsroller och döden*. Även i

årskurserna 4–6 utgår innehållet från det elevnära perspektivet genom formuleringen *vardagliga moraliska frågor och livsfrågor, till exempel utanförskap, kränkningar, jämställdhet, sexualitet och vad som är viktigt i livet*. I årskurserna 7–9 vidgas innehållet till att explicit utgå både från elevernas egna föreställningar och från tankegångar inom olika religioner och andra livsåskådningar när eleverna möter innehållet *moraliska frågor och livsfrågor utifrån elevernas tankar samt utifrån tolkningar inom religioner och andra livsåskådningar*. Det kan till exempel handla om *rättvisa, solidaritet, identitet, kärlek och sexualitet*. I alla stadier ges exempel på moraliska frågor och livsfrågor som kan behandlas i undervisningen. De illustrerar en möjlig progression i abstraktionsnivå för de olika stadierna.

Normer och regler

I alla sammanhang där olika individers intressen och behov krockar med varandra finns en risk för att det uppstår konflikter. Med utgångspunkt i vardagliga sammanhang ger kursplanen i årskurserna 1–3 därför möjligheter att låta eleverna samtala om och reflektera över *normer och regler i elevens livsmiljöer*. På så sätt kan kursplanen bidra till en djupare förståelse för samspelet mellan individer i samhället, och för hur gemensamma behov ibland måste gå före individens. Eleverna kan härigenom också utveckla sitt förhållningssätt till gemensamma spelregler i den egna vardagen, däribland i skolan och i digitala miljöer.

Det här innehållet öppnar också för att problematisera de normer och regler som omger oss. Är de alltid av godo, eller finns det normer som är förtryckande och begränsar människors möjligheter? Diskussioner och samtal om normer och regler kan också beröra hur man kan bidra till att förändra regler som man tycker är orättvisa. På så sätt läggs en grund för elevernas demokratiförståelse.

Trafikregler

Skolåren innebär för många barn nya erfarenheter av att vistas i trafiken. Grundkunskaper i *trafikregler och hur man beter sig i trafiken på ett säkert sätt* kan vara nödvändiga på ett högst påtagligt sätt, och är därför ett innehåll som undervisningen ska behandla i såväl årskurserna 1–3 som 4–6. Forskning visar emellertid att undervisning om trafikregler inte självklart leder till att färre barn skadas i trafiken. Det finns i stället en risk för att trafikundervisning leder till en övertro på barns förmåga att bete sig säkert i oberäkneliga trafikmiljöer. Det går därför inte att ta för givet att eleverna är mogna att röra sig själva i trafiken bara för att de har fått trafikundervisning.

Trafiken är också ett sammanhang där behovet av regler och påföljder blir tydligt. Trafikundervisningen fungerar på så sätt som ett elevnära exempel på att gemensamma behov – i det här fallet säkerhet i trafiken – ibland måste gå före individens behov eller önskemål – i det här fallet att ta sig fram så snabbt som möjligt.

Sociala skyddsnät för barn

I årskurserna 4–6 ska eleverna få möta innehållet *sociala skyddsnät för barn i skolan och i samhället*. Barn kan ställas inför olika livssituationer där de behöver stöd av samhället, till exempel av skolsköterskan, barn- och ungdomspsykiatri eller socialtjänsten. Kunskaper om sådana välfärdsstrukturer ger eleverna insikt i samhällets uppbyggnad och prioriteringar. Eleverna kan också ha en direkt praktisk nytta av dessa kunskaper i situationer där de själva behöver stöd.

Ansvarsfull användning av medier

I det centrala innehållet för årskurserna 4–6 ingår *hur digitala och andra medier kan användas ansvarsfullt*. Det är ett innehåll som ger utrymme för att stärka elevernas omdöme när de använder medier, så att de beaktar säkerhet och välbefinnande både för sig själva och andra. Här finns också tydliga beröringspunkter med det innehåll som handlar om olika källors användbarhet och tillförlitlighet i kunskapsområdet ”Metoder och verktyg”, och med innehåll i ämnet teknik.

Många barn och ungdomar är i dag inte bara mediekonsumenter, de deltar också aktivt i att producera och sprida information, till exempel i sociala medier. Eleverna har vuxit upp i en digitaliserad värld och är på många sätt hemmastadda där. Samtidigt kan det finnas en risk att både eleverna själva och vuxna i deras närhet överskattar elevernas kunskaper och omdöme när det gäller att hantera medier och information på ett ansvarsfullt sätt.

Hur individer och grupper framställs

I årskurserna 7–9 lyfter kursplanen fram ett innehåll som kan fördjupa elevernas förmåga att kritiskt värdera medier. Undervisningen ska då behandla *hur individer och grupper framställs i media, till exempel utifrån kön och etnicitet, och hur detta kan påverka normbildning och värderingar*. Genom detta innehåll kan undervisningen belysa frågor om representation i media och hur medierna kan bidra till att skapa och upprätthålla – men också ifrågasätta och utmana – stereotypa skildringar av människor beroende på vilka grupper de tillhör. Inom ramen för innehållet om normbildning finns också möjligheter att kritiskt granska och analysera de normer som råder i olika sammanhang. Genom ett normkritiskt perspektiv kan man upptäcka normer som verkar förtryckande eller begränsar människors möjligheter beroende på till exempel kön, etnicitet eller ålder.

Att leva i närområdet/Att leva i Sverige

I kunskapsområdet ”Att leva i närområdet” lyfter kursplanen i årskurserna 1–3 fram företeelser och händelser i elevernas egen omgivning, medan kunskapsområdet ”Att leva i Sverige” ger vidare utblickar i årskurserna 4–9. Kursplanens fokus på det näraliggande och nationella perspektivet ger konkretion åt innehållet och gör att eleverna kan känna att det innehåll de möter i skolan är relevant i den egna livsvärlden. Genom att ge eleverna gemensamma erfarenheter

av och kunskaper om den plats och det land som förenar dem kan undervisningen också bidra till en känsla av samhörighet.

Närområdets natur- och kulturlandskap

Genom innehållet *närområdets natur- och kulturlandskap* strävar kursplanen efter att ge eleverna möjlighet att uppfatta hur miljön omkring dem har formats av både naturens egna processer och av människors verksamheter. Ofta går det inga skarpa gränser mellan natur- och kulturlandskap. På många platser går det att samtidigt observera spår av både naturkrafternas påverkan och människans utnyttjande av mark, vatten och andra naturresurser. I årskurserna 4–9 ingår natur- och kulturlandskap som innehåll i kunskapsområdet ”Att leva i världen”.

Hemortens historia

Ett annat innehåll i årskurserna 1–3 anlägger ett historiskt perspektiv på studier av närområdet: *hemortens historia och vad närområdets platser, byggnader och vardagliga föremål kan berätta om livet där under olika tider*. Historien i närområdet kan spåras och tolkas genom till exempel historiska minnesmärken, byggnader, namn på gator och torg eller texter av olika slag. Vardagliga föremål finns ofta att beskåda på hembygdsmuseer, inte sällan tillsammans med livfulla berättelser om livet på hemorten i det förflutna. Att utforska hur människor levde förr i den egna hemorten, kan bidra till en ökad förståelse för vår egen tid och ge eleverna viktiga kunskaper för att vidga sin historiska referensram.

Centrala samhällsfunktioner

Olika samhällen har i olika tider haft skilda uppfattningar om vad som är eller bör vara gemensamt. Dessa uppfattningar har legat till grund för vad som har definierats som samhällets ansvar och lett till att den offentliga sektorn har varierat och varierar kraftigt i omfattning.

Som en introduktion till en bredare samhällsförståelse lyfter kursplanen fram *centrala samhällsfunktioner, till exempel sjukvård, räddningstjänst och skola* som ett centralt innehåll i SO 1–3 i kunskapsområdet ”Att leva i närområdet”. Detta följs upp i årskurserna 4–6 i kunskapsområdet ”Att leva i Sverige” med innehållet *samhällsfunktioner, till exempel sjukvård samt fritids- och kulturutbud*. Detta är områden som på ett konkret sätt även går att knyta till elevernas egna erfarenheter.

Yrken och verksamheter

I alla stadier finns innehåll som syftar till att gradvis utveckla elevernas kunskaper om yrkes- och arbetslivet. Genom att studera yrken och verksamheter kan eleverna förstå hur arbete skapar mervärden för den enskilde och samhället. Innehållet kan också bidra till att ge eleverna förutsättningar att göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning, i enlighet med läroplanens övergripande mål.

Innehållet *yrken och verksamheter i närområdet* i årskurserna 1–3, erbjuder kontaktytor mellan skolan och arbetslivet och kan ge eleverna inblick i näringslivet och dess arbets-, förenings- och kulturliv. I årskurserna 4–6, i kunskapsområdet ”Att leva i Sverige”, möter eleverna innehållet *yrken och verksamheter i samhället*, vilket ger möjligheter till vidare utblickar över arbetslivet i Sverige. I årskurserna 7–9 vidgas och fördjupas studierna genom innehållet *arbetsmarknadens och arbetslivets förändringar och villkor, till exempel arbetsmiljö och arbetsrätt*. Undervisningen ska då också behandla innehållet *utbildningsvägar samt arbetsuppgifter inom olika yrken och verksamheter* som ett led i att förbereda eleverna inför att göra val inför framtiden. Här kan undervisningen med fördel bedrivas i nära samverkan med studie- och yrkesvägledare.

Sveriges historia

I årskurserna 4–6 och 7–9 finns det breda innehållspunkter om viktiga händelser och människors levnadsvillkor under den svenska historien. Innehållet är huvudsakligen öppet formulerat för att ge utrymme för lärare att göra egna urval och avgränsningar utifrån ämnesdidaktiska överväganden och sin kännedom om eleverna. Redan i årskurserna 1–3 har undervisningen behandlat hemortens historia och människors levnadsvillkor under forntiden.

I årskurserna 4–6 möter eleverna *människors levnadsvillkor och viktiga händelser i svensk historia från cirka 800 till cirka 1900, däribland statens utveckling och levnadsvillkor i ståndssamhället*. Det framgår specifikt att undervisningen ska omfatta statens utveckling och levnadsvillkor i ståndssamhället. Statens utveckling kan innebära att behandla till exempel statsbildningen i början av medeltiden, Kalmarunionen, framväxten av en välorganiserad statsförvaltning och de växlande maktförhållandena mellan kungamakten och ständerna under olika perioder.

Den sociala och juridiska indelningen av befolkningen i de fyra ständerna adel, präster, borgare och bönder var ett sätt att organisera samhället som präglade Sverige under många århundraden. Kunskaper om ståndssamhället är viktiga för den historiska förståelsen och för att se vidden av den samhällsförändring det innebär när betydelsen av människors ståndstillhörighet minskade. Utöver det specifikt nämnda innehållet om statens utveckling och levnadsvillkor i ståndssamhället behöver läraren göra närmare urval för att konkretisera vilka händelser under perioden som är mest angelägna att ta upp i undervisningen.

I årskurserna 7–9 ingår innehållet *människors levnadsvillkor och viktiga händelser i svensk historia från cirka 1900 till nutid, däribland demokratisering och framväxten av välfärdssamhället*. Även här behöver läraren göra närmare urval och avgränsningar för att konkretisera vilka händelser under perioden som är mest angelägna att ta upp i undervisningen.

Två skeenden som anges explicit i sammanhanget är demokratiseringen och framväxten av välfärdssamhället. Tanken med detta är att belysa hur det moderna

Sverige har vuxit fram genom politiska och sociala reformer. Några faktorer som var betydelsefulla för Sveriges demokratisering var bland annat bildandet av politiska partier, nya folkrörelser, såsom kvinnorörelsen och fackföreningsrörelsen, och kampen för allmän rösträtt för kvinnor och män.

Sveriges politiska system

Det centrala innehållet i årskurserna 4–6 omfattar *riksdagen och regeringen och deras olika uppdrag*, vilket ger eleverna en inblick i den representativa demokratins och parlamentarismens sätt att fungera. Eleverna ska också få möta *politiska val och partier i Sverige*.

En förutsättning för att man ska kunna påverka beslutsprocesser på ett aktivt och framgångsrikt sätt är att man vet vem som har makten att fatta ett visst beslut. I årskurserna 7–9 läggs därför stor vikt vid vilken typ av beslut som fattas på olika nivåer och varför. Detta synliggörs genom innehållet *Sveriges politiska system med Europeiska unionen, riksdag, regering, Sametinget, regioner och kommuner*. På så sätt breddas och fördjupas i årskurserna 7–9 elevernas förståelse för politiska system, på lokal, regional, nationell och europeisk nivå.

En intention med kursplanen är också att politik inte ska framställas som något avlägset och abstrakt, utan som något eleverna är delaktiga i och som en betydelsefull kraft i deras tillvaro. Därför ska undervisningen behandla *var olika beslut fattas samt individers och grupperns möjligheter att påverka den demokratiska processen*. Det innehållet kan kopplas direkt till de olika nivåerna för beslutsfattande i Sverige. I sammanhanget kan det också vara värdefullt att behandla och diskutera olika sätt att påverka samhället och engagera sig politiskt utanför traditionella partier och institutioner.

Regler, lagar och rättsskipning

Studierna kring rättsskipning tar i årskurserna 1–3 sin början i innehållet *normer och regler i elevens livsmiljöer*. Här ges möjlighet att diskutera varför normer och regler behövs, men också hur regler bestäms och hur man kan vara med och förändra regler som man tycker är orättvisa.

I årskurserna 4–6 lyfts rättsskipning upp till en samhällsnivå genom innehållet *några olika lagar och påföljder*. Konkreta frågor om brott och straff kan lägga en grund för förståelsen av det svenska rättssystemets sätt att fungera och de principer det bygger på. Eleverna är ofta väl medvetna om vad som är rättvist och orättvist, vilket gör det naturligt att knyta undervisningen till elevnära frågeställningar. Genom att lyfta fram *kriminalitet och möjliga konsekvenser för individ och samhälle*, strävar kursplanen efter att belysa brottslighet även ur ett sociologiskt perspektiv.

I årskurserna 7–9 ska rättsskipning studeras ur flera perspektiv. Innehållet *rättssystemet i Sverige* handlar om de rättsliga strukturer som är till för att skydda medborgarna och samhället i stort. Innehållet kan omfatta alla de samhällsinstanser och yrkesgrupper som är inblandade i rättsprocessen från

gripande till verkställande av dom. Innehållet kan också rymma de lagar och principer som reglerar polisens, juristernas och domstolarnas arbete. Därmed kan undervisningen komma in på principerna för rättssäkerhet som är centrala delar av ett öppet och demokratiskt samhälle och har tydliga kopplingar till de mänskliga rättigheterna.

Även i årskurserna 7–9 lyfts ett sociologiskt perspektiv genom innehållet *möjliga orsaker till och konsekvenser av olika typer av kriminalitet, till exempel korruption, våldsbrott, sexualbrott och hedersrelaterat våld och förtryck*. Orsakerna till kriminalitet kan ofta förstås och problematiseras utifrån sociologiska och ekonomiska aspekter. Exempelen här är valda för att visa på olika typer av brott som har delvis olika orsaker på strukturell nivå. Även när det gäller konsekvenser av brottsligheten är det väsentligt att belysa att olika typer av brott drabbar olika grupper av människor, och att olika sorters kriminalitet kan få skilda konsekvenser på samhällsnivå.

De nationella minoriteterna

I både mellanstadiet och högstadiet finns det innehåll om de nationella minoriteterna i Sverige, ett innehåll med stark koppling till mänskliga rättigheter. I årskurserna 4–6 ingår *de nationella minoriteterna judar, romer, urfolket samerna, sverigefinnar och tornedalingar: kultur, historia och rättigheter*. Avsikten här är att eleverna ska få kunskaper om och förståelse för dessa gruppers ursprung och kultur. De ska också få förståelse för och kännedom om att det finns särskild lagstiftning för att skydda de nationella minoriteternas möjligheter att bevara och utveckla sina språk och kulturer.

Även i årskurserna 7–9 lyfts både nutida och historiska perspektiv genom formuleringen *de nationella minoriteternas situation i Sverige samt den svenska minoritetspolitiken och dess framväxt*. Kursplanen betonar också särskilt *samernas ställning som urfolk*. Som Sveriges enda urfolk har samerna, utöver sin ställning som nationell minoritet, en särställning med speciella rättigheter. Många av dessa rättigheter är knutna till rätten att bruka mark och vatten för renskötsel, fiske och jakt. Samer har också rösträtt till Sametinget som fungerar både som statlig expertmyndighet och folkvalt parlament. I kunskapsområdet ingår också *Sametinget* i uppräknningen av instanser i det centrala innehållet *Sveriges politiska system*.

Kristendomens betydelse förr och nu

I årskurserna 7–9 ingår innehållet *kristendomens betydelse för värderingar och kultur i det svenska samhället förr och nu*. Det motiveras av det faktum att religionen och kyrkan har haft stor betydelse för den historiska utvecklingen i Sverige under tusen år. Under långa tider dominerade olika former av kristendom i Sverige, och kyrkans roll i samhället var mer central än i dag. Den kristna identiteten ärvdes och togs för given, den växte oftast inte fram som resultatet av individuella val. ”Kyrkan mitt i byn” var den naturliga samlingspunkten, nyheter

spreds från predikstolen och genom informationsutbyte på kyrkbacken. Kristendomen spelade också en central roll i skolan.

I dag lever kristendomen sida vid sida med andra religioner och livsåskådningar i ett mångreligiöst och sekulariserat samhälle. För att förstå såväl den historiska utvecklingen som vår egen samtid, är det viktigt att eleverna får kunskaper om att det svenska samhället har genomgått stora förändringar på kort tid när det gäller religionens inflytande över samhällslivet. Genom att studera kristendomens roll i samhällslivet utifrån ett historiskt perspektiv får eleverna övning i att göra jämförelser mellan då och nu och kan reflektera över likheter och skillnader.

Migration

I det här kunskapsområdet ryms i årskurserna 7–9 också det centrala innehållet *migration till, samt integration och segregation i Sverige i dag*. Redan i årskurserna 1–3 har eleverna mött ett innehåll om migration i kunskapsområdet ”Att leva tillsammans”. Sverige är sedan lång tid tillbaka ett land med invånare från många olika delar av världen, med olika bakgrunder och erfarenheter. Kunskaper om migrationens orsaker och konsekvenser är viktiga för att eleverna ska få förståelse för invandringens betydelse och påverkan. Frågor om integration och segregation i det svenska samhället behöver belysas utifrån olika perspektiv där såväl politiska ställningstaganden som elevernas egna erfarenheter kan tas tillvara i undervisningen.

Samhällets ekonomi

I årskurserna 7–9 läggs en grund för elevernas förståelse av samhällsekonomi genom innehållet *hur hushållens, företagens, bankernas och det offentliga ekonomien hänger samman*. Det ekonomiska kretsloppet modell kan exempelvis användas för att studera flöden av pengar, varor och tjänster mellan olika aktörer. På så sätt blir sambanden mellan människors privatekonomi och olika delar av samhällsekonomi mer begripliga.

Att leva i världen

I kunskapsområdet ”Att leva i världen” får eleverna internationella utblickar för att se hur deras egen plats på jorden passar in i ett större sammanhang. Ibland blir det nära mer begripligt när man har fått syn på de stora mönstren.

Miljö och hållbar utveckling

Hållbar utveckling ingår som ett centralt innehåll i flera ämnen. I de tidiga skolåren tar hållbarhetsfrågorna sin utgångspunkt i elevnära och vardagliga sammanhang. I kursplanen för SO 1–3 uttrycks det som *miljöfrågor utifrån elevens vardag*. Det handlar om hur eleverna själva kan bidra till hållbar utveckling och minska påfrestningen på miljön, till exempel genom återvinning eller att hushålla med el och vatten. Genom att fokusera på miljöfrågor lägger undervisningen i årskurs 1–3 en grund för studierna av hållbar utveckling i högre stadier, som då

omfattar inte bara den ekologiska dimensionen av begreppet, utan även sociala och ekonomiska aspekter.

I årskurserna 4–6 breddas studierna av hållbarhetsfrågor genom innehållet *hur val och prioriteringar på individnivå kan påverka miljön och främja hållbar utveckling*. Detta innehåll ska uppmärksamma eleverna på hur val och prioriteringar vi alla gör i vår vardag påverkar miljön och kan bidra till att främja eller motverka hållbar utveckling. Här finns det utrymme i undervisningen att till exempel belysa hur olika produkter som säljs i Sverige påverkar miljö och människor på olika platser när de produceras, konsumeras och slutligen kasseras eller återvinns. Redan i årskurserna 4–6 kan komplexiteten i begreppet hållbar utveckling synliggöras genom att undervisningen lyfter fram hur de ekologiska, sociala och ekonomiska dimensionerna kan balanseras mot varandra.

I årskurserna 7–9 möter eleverna innehållet *hur val och prioriteringar på individ- och samhällsnivå kan påverka miljön och främja hållbar utveckling*. Genom att även samhällsnivån lyfts in här kan undervisningen också belysa konsekvenser av olika politiska beslut och samhällets sätt att fungera, till exempel olika lösningar när det gäller energisystem eller infrastruktur. Genom att på det sättet vidga perspektivet kan man öppna upp för diskussioner om olika prioriteringar och val på både individ- och samhällsnivå. En utgångspunkt i det arbetet kan vara Agenda 2030 och de globala målen.

Klimat och klimatförändringar

Klimatet påverkar förutsättningarna för allt liv på jorden. Det gör att kunskaper om atmosfären och hur olika väder och klimat uppstår och förändras är av central betydelse. Därför ska eleverna i årskurserna 7–9 få möta innehållet *vad klimat är och faktorer som påverkar klimatet*. Här fördjupas undervisningen om klimat och kan inbegripa exempelvis nederbördstyper och faktorer som relaterar till platsers geografiska läge, till exempel avståndet till ekvatorn, höjd över havet och avståndet till hav och havsströmmar.

Klimatförändringar har varit återkommande under jordens historia och orsakerna bakom dem varierar. Förändringarna har påverkat jordens livsmiljöer på många olika sätt och de har varit historiskt upprepade drivkrafter bakom människans migration över jorden. I dag står mänskligheten inför nya utmaningar på grund av en global uppvärmning orsakad av människans utsläpp av växthusgaser. Vi ser redan ekologiska, sociala och ekonomiska konsekvenser av det förändrade klimatet, men konsekvenserna på längre sikt kan vara svåra att förutse i större detalj. Globalt hotar klimatförändringarna att förändra de ekosystem mänskligheten är beroende av för sin överlevnad. Samtidigt är de samspel som styr klimatet komplexa, och höjningen av den globala medeltemperaturen påverkar olika delar av jorden i olika omfattning och på olika sätt. Detta behandlas i det centrala innehållet *människans påverkan på klimatet och konsekvenser av klimatförändringar för människa, samhälle och natur i olika delar av världen*.

De varierande konsekvenserna av klimatförändringar i olika delar av världen kan belysas genom att i undervisningen ta upp olika effekter av klimatförändringarna på olika platser och för olika typer av ekosystem. Det kan handla om hur uppvärmning av haven och förändring av havsströmmar kan leda till minskande fiskbestånd. Ett annat exempel kan vara hur sötvattentillgången för stora befolkningskoncentrationer kan rubbas när glaciärer i bergsområden smälter och minskar i storlek på grund av en ökande temperatur.

När undervisningen behandlar konsekvenser av klimatförändringar kan hänsyn också tas till olika samhällens ekonomiska och tekniska resurser. Effekterna av klimatförändringarna drabbar inte minst fattiga länder, eftersom dessa samhällen har svårare att hantera och förebygga hoten från förändringarna. Men även i Sverige får ett ändrat klimat konsekvenser, till exempel för odling och samhällsplanering.

Geografiska namn och lägen

För att kunna orientera sig i sin omvärld behöver eleverna under alla årskurser bygga upp och vidareutveckla en geografisk referensram. En sådan referensram innefattar namn och läge på platser och geografiska objekt i elevernas närmiljö och i olika delar av världen. Namnkunskaper är nödvändiga delar av en referensram över världen. Det är dock viktigt att betona att geografiska namn får en tydligare funktion och blir lättare att minnas om de studeras i ett sammanhang. Sådana sammanhang kan till exempel vara hållbarhetsfrågor och livsmiljöer.

I årskurserna 1–3 ska undervisningen utgå från elevernas förförståelse. Eleverna ska då få möta innehållet *namn och läge på platser i närmiljön och andra platser som är betydelsefulla för eleven*.

I årskurserna 4–6 och 7–9 vidgas studierna till att omfatta *namn och läge på geografiska objekt i Sverige, Europa och världen. Ett urval av hav, sjöar, floder, berg, öknar, regioner, länder och städer*. Formuleringen *Sverige, Europa och världen* är avsedd att peka på behovet att utveckla en mer detaljerad kunskap om det land och den världsdel eleverna bor i, samtidigt som det är rimligt att undervisningen zoomar ut mer i studiet av andra världsdelar.

Kursplanen specificerar inte exakt vilka namn som alla elever ska lära sig, eftersom aktuella händelser och processer förändrar vilka namn som kan vara mest relevanta att känna till. Vissa platser uppmärksammas intensivt under en kort tid, till exempel i samband med naturkatastrofer, olympiska spel eller andra tillfälliga händelser, och det kan motivera att de tas upp i undervisningen. Urvalet av geografiska namn kan också påverkas och motiveras av elevernas egna erfarenheter samt vilket innehåll eleverna möter i den övriga undervisningen i SO och i andra skolämnen.

Natur- och kulturlandskap

Redan i årskurserna 1–3 har eleverna stiftat bekantskap med natur- och kulturlandskap i kunskapsområdet ”Att leva i närområdet”. I årskurserna 4–9

möter eleverna ett vidgat och fördjupat innehåll om natur- och kulturlandskap i olika delar av världen.

Innehållet *utmärkande drag för några natur- och kulturlandskap, till exempel klimat, vegetation och människors användning av naturresurser* ingår i årskurserna 4–6. Det fokuserar på resultaten av olika processer som formar och förändrar jordytan. Utmärkande drag för olika naturlandskap kan handla om till exempel topografi, tillgången till vatten och seismisk aktivitet. I beskrivningar av kulturlandskapet kan undervisningen exempelvis ta upp resursanvändning och näringar i olika regioner liksom relationerna mellan land och stad och koppla det till befolkningsfördelning.

I årskurserna 7–9 ska eleverna få möta innehållet *några natur- och kulturlandskap och processer som har format dessa, till exempel endogena och exogena processer och befolkningsutveckling*. Här betonas de naturliga processer och mänskliga verksamheter som har format och förändrat olika landskap.

Världens historia

I årskurserna 1–3 och 7–9 finns det innehåll om människors levnadsvillkor under olika perioder i världshistorien. I årskurserna 4–6 fokuseras svensk historia i kunskapsområdet ”Att leva i Sverige”.

I årskurserna 1–3 ingår innehållet *människors levnadsvillkor under stenålder, bronsålder och järnålder*. Det kan handla om hur människor har försörjt sig och organiserat sina samhällen under olika perioder och i olika delar av världen. Det kan vara spännande att undersöka spår av forntiden i närområdet. I många delar av Sverige finns förhistoriska lämningar kvar i landskapet. Kult- och offerplatser, hållristningar, runstenar, rösen och gravfält påminner om vårt förflutna och markerar platser av betydelse för forntidens människor. Genom att se sådana spår i det nutida landskapet kan den äldre historien bli levande och konkret för eleverna.

I årskurserna 7–9 ska eleverna få möta innehållet *människors levnadsvillkor och viktiga skeenden i världshistorien, däribland industrialisering, demokratisering och Förintelsen*. Innehållet är öppet formulerat för att ge utrymme för lärare att göra egna urval och avgränsningar utifrån ämnesdidaktiska överväganden och sin kännedom om eleverna.

Det som dock framgår specifikt är att undervisningen ska omfatta industrialisering, demokratisering och Förintelsen. Det beror på att det är historiska skeenden som har haft stor påverkan på hur världen ser ut i dag och hur framtiden kan utveckla sig. Kunskaper om dessa skeenden är därför betydelsefulla för att eleverna ska utveckla sitt historiemedvetande.

Industrialiseringen är en av historiens största samhällsomvandlingar och av central betydelse för elevernas möjligheter att förstå stora delar av den historiska utvecklingen från 1700-talet och fram till i dag. Industrialiseringen ledde till genomgripande förändringar i människors levnadsvillkor. Nya samhällsklasser

växte fram och maktbalansen mellan olika grupper förändrades. Ekonomin expanderade snabbare än någonsin tidigare i historien och migrationen ökade. Industrialiseringen fick också konsekvenser för miljön. Kunskaper om industrialiseringen kan därför ge eleverna ett historiskt perspektiv på flera av de utmaningar samhället står inför i dag.

Med framväxten av moderna samhällen följde också stora framgångar för människors strävan efter *demokrati*. Men i vissa länder bröts den utvecklingen och det uppstod nya former av diktatur med fascistiska och kommunistiska förtecken. Kunskaper om hur demokratiska samhällen har vuxit fram och hur kampen mot diktaturer har sett ut, är viktiga för elevernas möjligheter att förhålla sig till utmaningar mot demokratiska värderingar i världen i dag.

Förintelsen ingår i den historiska referensram som alla behöver. Den har kommit att spela en stor roll i vår nutida historiekultur genom otaliga referenser och jämförelser, och kan också vara en viktig utgångspunkt i arbetet för tolerans och demokrati. Det kan i detta sammanhang vara viktigt att även behandla människors motstånd mot förtryck för att visa att människors handlingskraft kan göra skillnad i historien.

Mytologiska berättelser, däribland i samisk religion

En brygga mellan det förflutna och nuet är *mytologiska berättelser, däribland berättelser i samisk religion*, som ingår i det centrala innehållet i årskurserna 1–3. Sådana berättelser utgör kulturella referenspunkter som många människor känner till. Den nordiska mytologin har många gemensamma drag med antik mytologi, och även med samisk religion. Gudarna har ibland liknande särdrag och berättelserna försöker ofta ge förklaringar till samma grundläggande livsfrågor om skapelsen, kärleken och döden, eller till fenomen i naturen som åskan och årstidernas växlingar. När eleverna får ta del av sådana berättelser kan nya dörrar öppnas till konst, film och litteratur.

Den samiska religionen förbjöds i Sverige under 1600-talet, samtidigt som samerna kristnades under tvång. Trots det levde religionen kvar parallellt och integrerat med kristendomen under lång tid. På liknande sätt levde den nordiska mytologin och den fornskandinaviska religionen länge kvar parallellt med kristendomen.

Religioner och andra livsåskådningar

I alla stadier finns innehåll som behandlar religioner. Urvalet av religioner är motiverat utifrån flera överväganden: religionernas antal anhängare globalt och nationellt, deras relevans i ett svenskt och internationellt sammanhang och för elevernas livsvärld, kopplingar till erkänd nationell minoritet samt religionernas historiska betydelse.

Innehållet i årskurserna 1–3, *några högtider, symboler och berättelser inom kristendom, islam och judendom*, innebär att undervisningen ska behandla konkreta religiösa uttryck. Detta kan fungera som en ingång till senare årskursers

fördjupade innehåll om religioner. Det kan även bidra till elevernas förståelse av religiösa uttryck som de möter i olika sammanhang. Dessa tre religioner delar många berättelser och föreställningar, vilket gör det möjligt att se likheterna mellan dem. Genom att belysa en mångfald av religiösa uttryck kan skolan bidra till mellanmänsklig och interkulturell förståelse och motverka stereotypa bilder av andra religioner och deras utövare. Eftersom kristendomen är mer utbredd och har större historisk betydelse i det svenska samhället än andra religioner preciserar kursplanen dessutom att *några berättelser ur Bibeln och deras innebörder* ska ingå i undervisningen.

Det finns ofta direkta kopplingar mellan berättelser, symboler och högtider. Ett exempel är det judiska påskfirandet som högtidlighåller Gamla testamentets berättelse om uttåget ur Egypten. Ett annat är kopplingen mellan det kristna korset och berättelser om Jesus död och uppståndelse. Dessa konkreta religiösa uttryck utgör startpunkten för en progression i det centrala innehållet där eleverna gradvis under skoltiden kommer i kontakt med allt mer abstrakta delar av religionerna.

I årskurserna 4–6 vidgas och fördjupas innehållet om religioner genom punkten *ritualer, religiöst motiverade levnadsregler samt berättelser, till exempel ur Bibeln och andra religiösa urkunder, inom kristendom, islam och judendom*. Liksom i årskurserna 1–3 ligger fokus på konkreta religiösa uttryck. I årskurserna 4–6 breddas också studierna genom innehållet *introduktion till hinduism och buddhism*.

I årskurserna 7–9 ska undervisningen lyfta in även mer abstrakta aspekter av religionerna genom innehållet *berättelser, till exempel ur Bibeln och andra religiösa urkunder, samt centrala tankegångar och religiösa praktiker inom kristendom, islam, judendom, hinduism och buddhism*. Här kan undervisningen ge en mer sammanhängande bild av hur centrala trosföreställningar, världsbilder och moraluppfattningar hänger ihop med berättelser och religiös praktik inom religionerna.

I årskurserna 7–9 finns också innehållet *vad religion och livsåskådning kan betyda för människor*. Genom att innehållspunkten sätter människan i centrum rymmer den ett viktigt perspektiv som behöver finnas med i studierna av religioner och andra livsåskådningar. Religioner och andra livsåskådningar är inte oföränderliga och tydligt avgränsade system. Ytterst är det bara den enskilda människan som kan definiera sin religiösa identitet, sin verklighetsuppfattning och sina livshållningar.

Mänskliga rättigheter och barnkonventionen

Enligt läroplanen har skolan en viktig uppgift när det gäller att förankra de grundläggande värden som vårt samhällsliv vilar på hos eleverna. Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män och solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan ska gestalta och förmedla. Därför är *mänskliga rättigheter inklusive alla människors lika värde och barnets rättigheter i enlighet med FN:s*

konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) ett centralt innehåll i årskurserna 1–3.

Konventionen om barnets rättigheter är en specifik del av folkrätten som slår fast universella rättigheter för alla barn. Barnkonventionen är också svensk lag sedan år 2020. Kunskapen om att världens nationer har enats om ett antal rättigheter som gäller speciellt för barn, ger eleverna signaler om hur viktiga dessa rättigheter är. Barnets rättigheter och alla människors lika värde är grundprinciper som det svenska samhället vilar på och kan vara en början till att demokratibegreppet längre fram blir begripligt. Barnets rättigheter är dessutom nödvändig kunskap för den enskilda eleven som genom dem kan förstå om de egna rättigheterna kränks. De mänskliga rättigheterna och barnets rättigheter är innehåll som återkommer med vissa tillägg och fördjupningar i samhällskunskap i högre stadier.

De mänskliga rättigheterna och barnkonventionen är ett återkommande innehåll genom alla skolåren. I årskurserna 4–6 är det formulerat som *de mänskliga rättigheterna och deras betydelse, inklusive barnets rättigheter i enlighet med barnkonventionen*. Genom att särskilt lyfta fram *principen om likabehandling, inklusive skydd mot diskriminering*, strävar kursplanen efter att alla elever ska få konkret kunskap om vilka rättigheter och skyldigheter som följer av likabehandlingsprincipen.

I årskurserna 7–9 anlägger kursplanen ett internationellt perspektiv genom att ta upp *kränkningar av de mänskliga rättigheterna i olika delar av världen och internationellt arbete för att främja mänskliga rättigheter*. Tanken bakom det här innehållet är att eleverna ska få kunskaper om hur förtryck och övergrepp tar sig uttryck på olika platser i världen och hur man kan agera för att värna om och främja de mänskliga rättigheterna. På så sätt kan undervisningen visa hur människor på ett konstruktivt sätt kan bidra till en hållbar utveckling och inte begränsas till att bara bestå av eländesskildringar.

Demokratiska principer

Nära förbundet med mänskliga rättigheter och barnets rättigheter är kursplanens innehåll om demokrati. Som en introduktion anger kursplanen för årskurs 1–3 att undervisningen ska behandla *grundläggande demokratiska principer och hur demokratiska beslut fattas i skolan*. Kunskaper om demokratins principer är grundläggande för att förstå demokratibegreppet. Demokratiska principer kan konkretiseras genom demokratiska arbetsformer i klassrummet, där alla får komma till tals och alla har rätt att inneha och yttra sina åsikter. I exempelvis klassråd kan eleverna få erfarenheter av att fritt utbyta idéer och fatta gemensamma beslut utifrån majoritetsprincipen. Därigenom ges eleverna förutsättningar att utveckla erfarenhet av och kunskap om demokrati här och nu, snarare än något som är viktigt enbart för ett framtida vuxenliv.

I årskurserna 4–6 anger kursplanen att eleverna ska studera *vad demokrati är och hur demokratiska beslut fattas*. Här ska eleverna bli bekanta med demokratiska värden och beslutsprocesser. De ska också bli medvetna om *hur individer och*

grupper kan påverka beslut, genom att rösta i allmänna val och till exempel genom elevråd i skolan. Här finns det goda möjligheter att ta tillvara elevernas eget engagemang i olika samhällsfrågor och att lägga en grund för elevernas vilja att delta aktivt i samhällets beslutsprocesser.

I årskurserna 7–9 lyfter kursplanen fram *friheter, rättigheter och skyldigheter i demokratiska samhällen* som ett centralt innehåll. I en demokrati har individen och staten både rättigheter och skyldigheter. Staten garanterar individen ett antal fri- och rättigheter, till exempel yttrandefrihet, mötesfrihet och rösträtt. I gengäld är individen förpliktigad att följa demokratiskt fattade beslut, betala skatt och respektera andra individers fri- och rättigheter. Att känna till detta är en förutsättning för att vara en aktiv medborgare.

Mediernas roll i samhället

För både årskurserna 4–6 och 7–9 anger kursplanen att undervisningen ska behandla *mediernas roll i samhället*. Det kan handla om mediernas roll som informationsspridare, opinionsbildare och granskare av samhällets maktstrukturer, samt som underhållare. Genom detta innehåll kan eleverna förstå mediernas många olika funktioner och skillnaderna mellan olika sorters information. Det ger dem också möjlighet att utveckla ett kritiskt och analytiskt förhållningssätt till budskap i medierna.

Aktuella samhällsfrågor

Redan under de tidigaste skolåren snappar eleverna upp händelser och *aktuella samhällsfrågor i olika medier* och därför är detta ett centralt innehåll i SO 1–3. Vilken typ av samhällsfrågor som undervisningen ska ta upp går inte att definiera i en kursplan. Det urvalet måste ta sin utgångspunkt i lärarens didaktiska överväganden utifrån elevernas ålder, intressen och förförståelse, samt utifrån aktualitetsaspekter och kopplingar till annat undervisningsinnehåll. Inte heller kan kursplanen beskriva vilka medier som arbetet med samhällsfrågor ska utgå från. Oavsett vilka medier som används kan undervisningen om aktuella samhällsfrågor bidra till att utveckla ett källkritiskt förhållningssätt hos eleverna.

Aktuella samhällsfrågor ingår i det centrala innehållet även för årskurserna 4–6 och 7–9. Det är ett innehåll som tar fasta på ämnets roll att befinna sig mitt i den pågående samhällsdebatten. För att arbetet med samhällsfrågor inte ska reduceras till att bara handla om nyheter och nutidsorientering, kan samhällsfrågorna med fördel kopplas till det övriga innehåll man för närvarande behandlar i undervisningen. Samhällsfrågorna spänner ofta över olika sociala, ekonomiska, politiska, rättsliga och mediala förhållanden och strukturer i samhället, vilket ger undervisningen skäl att belysa hur olika faktorer samverkar.

Samhällsfrågor är alla frågor som handlar om hur samhället ska utvecklas framöver. Dessa frågor engagerar många och kräver ofta någon form av kollektivt beslut. De är ofta föremål för diskussion och debatt, eftersom olika aktörer drivs av olika åsikter, värderingar och intressen. Att undervisningen behandlar aktuella

samhällsfrågor ökar elevernas möjligheter att förstå och agera i sin samtid. Det ger dem också övning i att uttrycka och värdera olika ståndpunkter och formulera argument grundade på fakta och värderingar.

Att undersöka verkligheten/Metoder och verktyg

Detta kunskapsområde rymmer inte något fristående innehåll, utan består av metoder och verktyg som kan användas vid studier av innehållet i de andra kunskapsområdena. Genom att eleverna tidigt får komma i kontakt med de samhällsorienterande ämnens arbetssätt får de träning i att ordna kunskap, och verktyg för att samtala om samhället ur olika perspektiv.

Metoder för att söka information

Vi lever i ett informationssamhälle som ställer stora krav på vår förmåga att ta till oss information och att sovra bland alla budskap som dagligen översköljer oss. Information produceras och distribueras i olika syften och de beslut vi fattar påverkas av vad vi har hört eller läst och hur vi värderar det.

Genom att lyfta fram metoder för att söka information i alla årskurser syftar kursplanerna till att utveckla elevernas förmåga att ta till sig information från olika typer av källor. I det centrala innehållet för alla årskurser är detta innehåll formulerat som *metoder för att söka information, till exempel textläsning, intervjuer och observationer*. Textläsning, intervjuer och observationer är exempel på olika metoder för att inhämta information. Genom att läsa om, lyssna till och observera sin omgivning och på olika sätt dokumentera och sammanställa resultatet av undersökningar, får eleverna tidigt träna på ett vetenskapligt arbetssätt.

I alla stadier finns också innehåll med progression som syftar till att eleverna gradvis ska utveckla ett kritiskt tänkande och lära sig att värdera hur trovärdiga och relevanta olika källor kan vara. I årskurserna 1–3 ingår innehållet *några olika källors användbarhet och tillförlitlighet*, och i årskurserna 4–6 *olika källors användbarhet och tillförlitlighet*. För de yngre eleverna måste källkritiken med nödvändighet utgå från enkla frågor: Varifrån kommer informationen? Vem har sagt eller skrivit det? Vilket syfte kan en person ha med sin framställning? De källor som kan utgöra underlag för samtal om användbarhet och tillförlitlighet är främst sådana som är anpassade för yngre barn. Det inkluderar källor som eleverna möter i faktaböcker, tidningar och på olika webbplatser.

I årskurserna 7–9 poängteras elevernas egen aktivitet genom det centrala innehållet *kritisk granskning av information och åsikter i såväl digitala medier som i andra typer av källor*. För att eleverna ska utveckla förmågan att förhålla sig källkritiskt krävs att de får tillägna sig olika metoder för detta. De grundläggande metoderna består i att ställa frågor om varifrån informationen kommer, vilket syfte en aktör kan ha med sin framställning och hur man skiljer värderingar från fakta. Eleverna kan ges möjligheter att reflektera kring vem upphovsmannen är bakom olika webbplatser och kan på så vis få en ökad

förståelse för hur individer och grupper kan påverka opinionen utifrån egna intressen.

Grunden i all informationssökning är att formulera relevanta frågor om det man vill veta. Undervisningen behöver därför bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om när det kan vara befogat att lita på en källa och vilka källor som är användbara för att svara mot de frågor som ställs; att de lär sig att kritiskt värdera informationen och välja ut det som är relevant utifrån undersökningens syfte och frågeställningar.

Kartan

Kartan är geografens viktigaste verktyg och en källa till inspiration och kunskap. Den är en modell av verkligheten som berättar om en vald del av omvärlden. Kartan visualiserar med färger och andra symboler hur olika typer av landskap är uppbyggda och vilken karaktär de har. Den tydliggör också samband som annars skulle vara svåra att identifiera.

I samband med allt geografiskt innehåll som eleverna möter genom kursplanen är kartor nödvändiga och användbara verktyg. För att eleverna ska utveckla en säkerhet i att använda kartor är det viktigt att dessa är återkommande inslag i undervisningen. Därför introduceras kartstudierna i årskurserna 1–3 genom innehållet *jordgloben samt analoga och digitala kartor*. En tanke med att specifikt ta upp jordgloben är att ge de yngre eleverna chansen att utveckla förståelse för att de lever på en stor planet som de delar med andra varelser. Jordgloben ger en på många sätt rättvisande bild av vår planet och är en utgångspunkt för vidare studier av analoga och digitala kartor. Fysiska kartor med sina symboler, färger och skalor kan berätta hur landskapet är utformat i elevernas närhet och på olika platser på jorden och utvecklar därmed elevernas rumsuppfattning.

I årskurserna 4–6 och 7–9 möter eleverna innehållet *digitala och analoga kartor och deras uppbyggnad*. Här befästs elevernas vana att använda kartor, och det är därför viktigt att de får möta och arbeta med kartor över såväl närmiljön som delar av världen som de är obekanta med.

Olika kartor har olika skala och visar bara ett urval av information. Det är vanligt med topografiska och politiska kartor, men det finns också tematiska kartor av olika slag som illustrerar förekomst och utbredning av olika företeelser, till exempel förekomsten av olika naturresurser samt klimat- och vegetationszoner. Kursplanen preciserar inte vilka kartor som undervisningen ska behandla, men en rimlig urvalsprincip kan vara att utgå från det övriga innehållet i kursplanen under samma årskurser.

Tidslinjer och tidsbegreppen dåtid, nutid och framtid

I årskurserna 1–3 ingår innehållet *tidslinjer*. Tidslinjer är användbara verktyg för att åskådliggöra tidens förlopp och för att länka händelser och skeenden till varandra. Med hjälp av tidslinjer kan man jämföra långa tidsrymder med korta, förstå vad som hände först och vad som hände sedan och få en bild av avståndet i

tid mellan nuet och det förflutna. Genom att eleverna får lära sig att läsa olika varianter av tidslinjer kan de få en kronologisk överblick över historien och utveckla sin historiska referensram.

Forskning visar att yngre elever har svårt med årtal och lättare för att ta till sig relativa tidsbegrepp. Därför ingår *tidsbegreppen dåtid, nutid och framtid* i det centrala innehållet i årskurserna 1–3 och kan med fördel användas som tidsangivelser i stället för årtal. I arbetet med kronologi med yngre elever kan även vardagsspråkets nyanser, som till exempel ”gammalt” och ”väldigt gammalt”, utnyttjas för att öka förståelsen för det som var ”förr i tiden”.

Fältstudier

I årskurserna 4–6 och 7–9 lyfter kursplanen fram innehållet *fältstudier i samhället och naturen*. Det kan handla om undersökningar i skolans närområde för att studera utmärkande drag i landskapet, spår av historien, religiösa platser och rum eller olika yrken och verksamheter.

Fältstudier i anpassade grundskolan innebär att eleverna får erfarenhet av att prova på ett vetenskapligt arbetssätt. Det är viktigt att eleverna får praktisera detta grundläggande sätt att skapa kunskap. Fältstudier kan handla om att observera och uppleva, men också om att dokumentera, beskriva och analysera olika fenomen i landskapet och i samhället. Fältstudier kan med fördel kopplas till det övriga innehåll som undervisningen berör. På det sättet fungerar fältstudierna som en konkret illustration till det som beskrivs i olika läromedel och andra källor. Att lämna klassrummet och upptäcka nya platser och fenomen i närmiljön kan också bidra till att eleverna, utöver att fördjupa sina ämneskunskaper, utvecklar nya perspektiv på sitt lärande.

Kommentarer till kursplanens bedömnings- och betygskriterier

Bedömnings- och betygskriteriernas uppgift är att fungera som måttstock för bedömning av elevens kunskaper. Kriterierna behöver läsas och tolkas i relation till syftet, det centrala innehållet och den undervisning som har bedrivits.

Läraren använder bedömnings- och betygskriterierna för att bedöma elevens kunskapsutveckling inom ämnet. Det kan vara skriftliga omdömen i den individuella utvecklingsplanen (IUP:n) som görs en gång per år i anslutning till ett utvecklingssamtal. På så sätt får läraren underlag för att avgöra om eleven behöver ges stöd i form av extra anpassningar inom ramen för undervisningen eller ges särskilt stöd. Det kan också vara ett underlag för att säkerställa att eleven får tillräckliga utmaningar för att nå så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Att ge ett omdöme innebär att läraren värderar de kunskaper eleven hittills har inhämtat i ämnet, utifrån vad undervisningen har gett eleven förutsättningar att utveckla i förhållande till kriterierna.

Om en elev eller vårdnadshavare begär betyg kan detta ersätta omdömen i årskurserna 6–9. Oavsett om läraren formulerar omdömen eller sätter betyg utgår läraren från betygskriterierna.

Kriterier för bedömning av godtagbara kunskaper

I lågstadiet finns i vissa ämnen kriterier som är ett stöd för läraren att bedöma om en elev har uppnått en lägsta godtagbar nivå vid slutet av en årskurs. Många elever kan förstås ha kommit längre i sin kunskapsutveckling. Läraren gör avstämningar i förhållande till bedömningskriterierna under terminerna för att sammanfatta och dokumentera det kunnande eleven har visat. Sådana avstämningar är ett sätt för läraren att säkerställa att det finns ett brett och varierat underlag vid tiden för bedömning av om en elev når eller inte når de bedömningskriterier som minst ska uppnås.

Betygskriterier i årskurser där betyg kan sättas

I den sammantagna bedömningen vid betygssättningen fäster läraren större vikt vid sådana kunskaper som betonas i syftet eller som kan kopplas till många eller omfångsrika punkter i det centrala innehållet. Läraren fäster också större vikt vid sådant som undervisningen har fokuserat på och där eleven fått möjlighet att fördjupa sina kunskaper. Det innehållsliga sammanhanget är viktigt då de val läraren gör i undervisningen har betydelse för vad som blir möjligt för eleven att lära sig och därmed vad som blir relevant att bedöma. Detta är skälet till att betygskriterierna måste läsas och tolkas i relation till syftet, det centrala innehållet och den undervisning som har bedrivits.

För att betygskriterierna ska fungera som ett användbart verktyg för en sammantagen bedömning är de formulerade på ett övergripande sätt. På så vis ger de läraren möjligheter att göra en allsidig bedömning utifrån ett brett och varierat underlag som lämnat utrymme för eleven att visa sina kunskaper på olika sätt. Under terminen görs också avstämningar i förhållande till betygskriterierna för att sammanfatta och dokumentera det kunnande eleven har visat. Dessa avstämningar kan även ligga till grund för omdömen i den skriftliga individuella utvecklingsplanen. Sådana avstämningar är också ett sätt för läraren att säkerställa att det finns ett brett och varierat underlag vid tiden för betygssättning i de fall en elev eller vårdnadshavare begär detta.

Lärarens uppgift är att sätta det betyg som sammantaget motsvarar elevens kunskaper genom att hitta den bästa överensstämmelsen mellan betygsunderlaget och betygskriterierna. En sammantagen bedömning handlar om att läraren analyserar både hur elevens kunskaper förhåller sig till betygskriteriernas delar och vilket betyg som helheten indikerar. För att få en bild av den sammantagna nivån på elevens kunskaper är tyngdpunkterna i ämnet vägledande. Läs mer om sammantagen bedömning vid betygssättning i Kommentarer till Skolverkets allmänna råd om betyg och provning.

Progressionen i betygskriterierna

Betygskriterierna i årskurs 6 och 9 liknar i stor utsträckning varandra. Men när läraren tolkar betygskriterierna i relation till kursplanen och undervisningen blir det tydligt att progressionen bärs av det centrala innehållet. Detta skiljer sig åt mellan olika stadier genom att det konkreta undervisningsinnehållet blir mer komplext i högstadiet.

Medverka och bidra i bedömnings- och betygskriterierna

I bedömnings- och betygskriterierna är *medverka* och *bidra* nyckelbegrepp som endast återfinns i kriterier för bedömning av godtagbara kunskaper i årskurs 3 samt på E-nivå i årskurs 6 och 9. Begreppen är tänkta att ange en konstaterad aktiv medverkan och ett konstaterat aktivt bidrag av eleven. Till exempel står det i betygskriterierna för SO att eleven medverkar i att använda metoder och verktyg från det samhällsorienterande området, och bidrar till jämförelser och resonemang om människors livsfrågor samt om förhållanden i samhället under olika tider och på olika platser. Här behöver läraren avgöra vad som krävs för att kunna konstatera att eleven har medverkat respektive bidragit. Det behövs också kunskap och kännedom om varje enskild elev för att kunna avgöra när eleven medverkar eller bidrar.

Bedömnings- och betygskriterierna i samhällsorienterande ämnen

Bedömnings- och betygskriterierna är indelade i tre stycken.

- Det första stycket utgår från det långsiktiga mål som handlar om kunskaper om samhällsförhållanden, demokrati och mänskliga rättigheter, religion och livsåskådning samt om geografiska och historiska förhållanden.
- Det andra stycket utgår från det långsiktiga mål som handlar om förmåga att jämföra och reflektera över människors livsfrågor samt förhållanden i samhället under olika tider och på olika platser.
- Det tredje stycket utgår från det långsiktiga mål som handlar om förmåga att använda det samhällsorienterande områdets metoder och verktyg.

Kunskaper om samhällsförhållanden, demokrati och mänskliga rättigheter, religion och livsåskådning samt om geografiska och historiska förhållanden

Det första stycket (som återges nedan) avser att rikta lärarens bedömningsfokus mot aspekter av kunskap och förståelse som lyfts fram i de samhällsorienterande ämnena. Dessa kunskaper har ett egenvärde, men de utgör också ett nödvändigt underlag för elevernas jämförelser, reflektioner och samtal i SO-undervisningen.

Årskurs 3

Eleven medverkar i att visa kunskaper om samhällsförhållanden, demokrati och barnets rättigheter, religion och livsåskådning samt om geografiska och historiska förhållanden.

Årskurs 6 och 9

*Eleven **medverkar** i att visa kunskaper om samhällsförhållanden, demokrati och mänskliga rättigheter, religion och livsåskådning samt om geografiska och historiska förhållanden. (E)*

*Eleven visar **grundläggande** kunskaper om samhällsförhållanden, demokrati och mänskliga rättigheter, religion och livsåskådning samt om geografiska och historiska förhållanden. (C)*

*Eleven visar **goda** kunskaper om samhällsförhållanden, demokrati och mänskliga rättigheter, religion och livsåskådning samt om geografiska och historiska förhållanden. (A)*

Formuleringen ovan riktar fokus mot bredden och djupet i elevens kunskaper i förhållande till kursplanens syfte, centrala innehåll och den undervisning som har bedrivits. Detta utgör en tungt vägande del av bedömningen. Det innebär att bedömningen inriktas mot hur breda och djupa kunskaper eleven har om så stora delar som möjligt av det studerade innehållet. Läraren väger också in i vilken utsträckning eleven ger relevanta exempel och använder begrepp som är relevanta i relation till innehållet.

Förmåga att jämföra och reflektera över människors livsfrågor samt förhållanden i samhället under olika tider och på olika platser

Det andra stycket riktar bedömningen mot elevernas djupare förståelse av ämnesinnehållet. Det fokuserar på elevens sätt att använda sig av jämförelser för att förstå och förklara de samhällsorienterande ämnenas innehåll. En annan aspekt av bedömningen inriktas mot hur eleven kommunicerar sina reflektioner över ämnesinnehållet.

Årskurs 3

Eleven bidrar i kommunikation om elevnära livsfrågor samt förhållanden i samhället under olika tider och på olika platser.

Årskurs 6

*Eleven **bidrar** i kommunikation om vardagliga livsfrågor och **bidrar** till jämförelser av förhållanden i samhället under olika tider och på olika platser. (E)*

*Eleven kommunicerar på ett **enkelt** sätt om vardagliga livsfrågor och gör **enkla** jämförelser av förhållanden i samhället under olika tider och på olika platser. (C)*

*Eleven kommunicerar på ett **utvecklat** sätt om vardagliga livsfrågor och gör **utvecklade** jämförelser av förhållanden i samhället under olika tider och på olika platser. (A)*

Årskurs 9

*Eleven **bidrar** till jämförelser och resonemang om människors livsfrågor samt om förhållanden i samhället under olika tider och på olika platser. (E)*

*Eleven gör **enkla** jämförelser och för **enkla** resonemang om människors livsfrågor samt om förhållanden i samhället under olika tider och på olika platser. (C)*

*Eleven gör **utvecklade** jämförelser och för **utvecklade** resonemang om människors livsfrågor samt om förhållanden i samhället under olika tider och på olika platser. (A)*

Formuleringarna riktar fokus mot djupet och bredden i elevens ämneskunnande. Läraren väger in bredden och relevansen i det innehåll och de begrepp som understödjer elevens kommunikation och resonemang. Läraren kan även väga in graden av komplexitet och perspektivbyten i elevens jämförelser och reflektioner.

Förmåga att använda det samhällsorienterande områdets metoder och verktyg

Det sista stycket i bedömnings- och betygskriterierna handlar om elevens användning av ämnesspecifika metoder och verktyg. Det omfattar en samlad bedömning av elevens förmåga att använda metoder för att söka och granska information. Hit hör också användningen av metoder som fältstudier och verktyg

som kartor samt andra metoder och verktyg som förekommer i undervisningen men inte benämns explicit i det centrala innehållet.

Årskurs 3

Eleven medverkar i att använda enkla metoder och verktyg från det samhällsorienterande området.

Årskurs 6

*Eleven **medverkar** i att använda metoder och verktyg från det samhällsorienterande området. (E)*

*Eleven använder metoder och verktyg från det samhällsorienterande området på ett **delvis fungerande** sätt. (C)*

*Eleven använder metoder och verktyg från det samhällsorienterande området på ett **fungerande** sätt. (A)*

Årskurs 9

*Eleven **medverkar** i att använda metoder och verktyg från det samhällsorienterande området. Eleven **bidrar** till att värdera information och åsikter i olika källor som rör samhället och omvärlden med källkritiska argument. (E)*

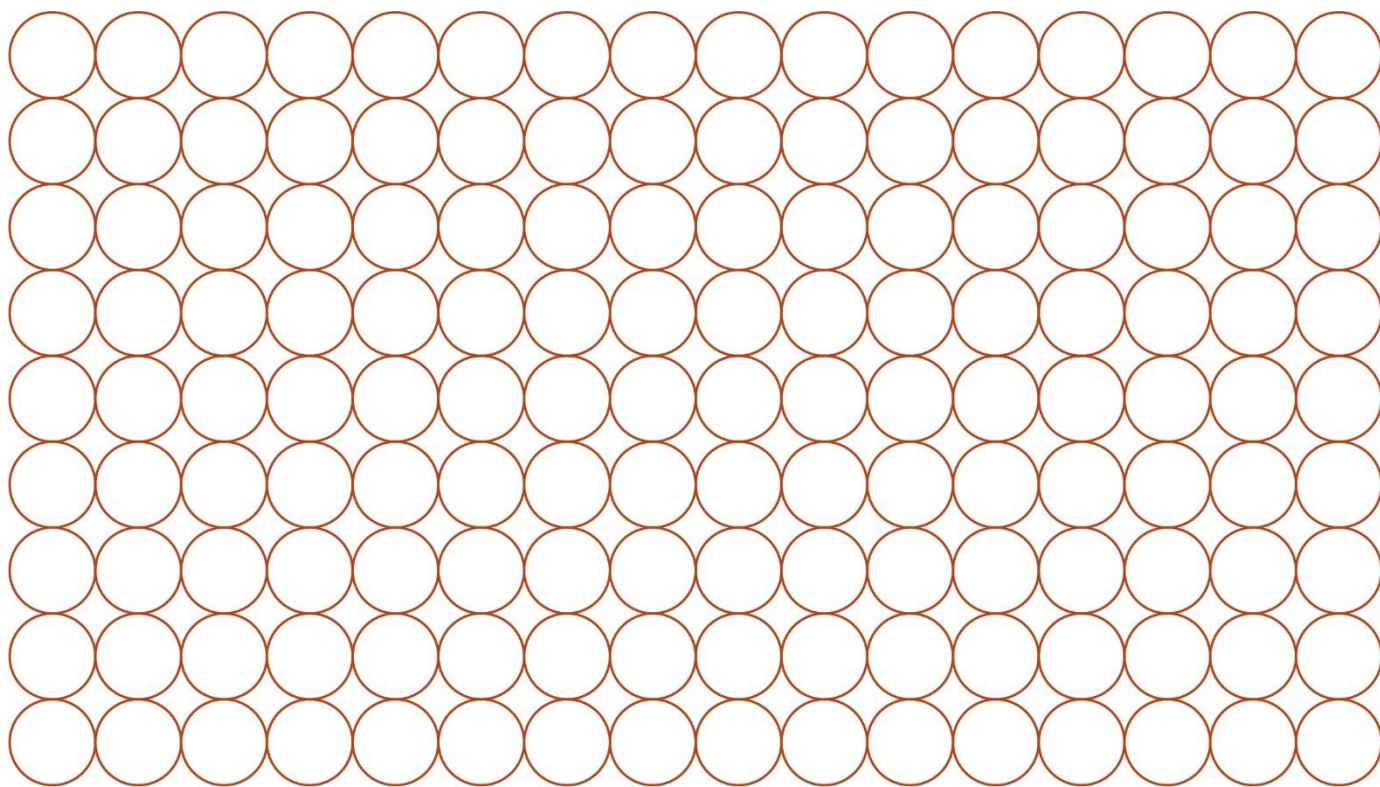
*Eleven använder metoder och verktyg från det samhällsorienterande området på ett **delvis fungerande** sätt. Eleven värderar information och åsikter i olika källor som rör samhället och omvärlden med **enkla** källkritiska argument. (C)*

*Eleven använder metoder och verktyg från det samhällsorienterande området på ett **fungerande** sätt. Eleven värderar information och åsikter i olika källor som rör samhället och omvärlden med **relativt välgrundade** källkritiska argument. (A)*

Läraren gör en samlad bedömning av elevens förmåga att använda det samhällsorienterande områdets olika metoder och verktyg. Läraren kan här ta hänsyn till flera olika faktorer, till exempel:

- hur relevanta och genomtänkta elevens val av metoder och verktyg är i förhållande till olika uppgifter och frågeställningar
- med vilken skicklighet och precision eleven använder olika metoder och verktyg
- bredden, relevansen och rimligheten i information, tolkningar och slutsatser som eleven får fram genom att använda olika metoder och verktyg.

För årskurs 9 anger betygskriterierna även explicit att bedömningen ska omfatta elevens förmåga att kritiskt värdera information och åsikter i olika källor. Då tar läraren i sin bedömning hänsyn till bredden och relevansen i elevens källkritiska argument. Det kan vara i vilken mån eleven gör kopplingar mellan källornas avsändare och budskap och i vilken utsträckning elevens argument är grundade i fakta.

Skolverket

www.skolverket.se